

Отримано: 23 серпня 2021 року

Прорецензовано: 6 вересня 2021 року

Прийнято до друку: 20 вересня 2021 року

e-mail: saphochka1@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2021-11(79)-189-191

Борзенко О. П. Технологізація та її вплив на удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 189–191.

УДК: 372.881.1

Борзенко Олександра Павлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УДОСКОНАЛЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ

У статті розкриті особливості професійного удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу. Визначено, що викладачі постійно шукають та застосовують на практиці новітні методи, технології. Зазначено, що суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання є – технологізація. Встановлено, що на удосконалення іншомовної компетентності викладачів впливають властивості його особистості, загальна, професійна компетентність, що передбачається поєднанням певних знань про людину та світ. Викладачі іноземних мов країн Євросоюзу удосконалюють свій професіоналізм різними формами навчання. Схарактеризовано погляди науковців. Зроблено висновки та перспективи виконання подальшого розвитку дослідження.

Ключові слова: викладачі, іноземна мова, іншомовна комунікативна компетентність, країни Євросоюзу, інноваційні технології, технологізація навчального процесу.

Oleksandra Borzenko,
Ph. D. (Pedag.), Associate Professor, the Department of Foreign Languages,
Kharkiv National Automobile and Highway University

TECHNOLOGIZATION AND ITS INFLUENCE ON THE IMPROVEMENT OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS OF THE EUROPEAN UNION

The article reveals the features of professional improvement of foreign language communicative competence of foreign language teachers in the European Union, which is the result of the development of European integration, globalization and information processes. Emphasis is placed on the importance of professional development of teachers and the need for changes related to the development of new goals in teaching foreign languages with the new up-to-date innovative teaching aids. It is determined that foreign language teachers of European countries are constantly looking for and actively apply in practice innovative methods, modern information technologies, as well as distance learning in language teaching. It is noted that an essential feature of modern innovation processes in the field of education and upbringing is their technologicalization – strict compliance with the content and sequence of stages of the implementation of innovations. Among all new technical aids for foreign language teaching, the computer is an essential component of the educational process, which has one of the most significant influences on the course of teaching. New up-to-date approaches to the formation of foreign language communicative competence in the foreign language teaching put forward new requirements for the professionalism of the teacher, his/her qualifications. It is determined that the improvement of foreign language competence of the foreign language teacher is influenced by the properties of his/her personality, general and professional competence, which is provided by a combination of knowledge of didactics, linguistics, methods of teaching foreign languages, cultural studies and creativity, professional mobility, continuous self-development. Foreign language teachers of the European Union improve their professionalism through various forms of education. The views of scientists on the research problem are characterized. Conclusions and prospects for the use of further development of the study are made.

Key words: teachers, foreign language, foreign language communicative competence, EU countries, innovative technologies, technologicalization of educational process.

Постановка проблеми. Розширення Євросоюзу та розвиток євроінтеграції зумовлює зростання інтересу до міжкультурної комунікації у Європі, що забезпечує ефективність її практичного застосування від вивчення іноземних мов до різноманітних міжнародних обмінів. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти акцентують увагу на необхідності удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов шляхом підвищення рівня їх професійно-педагогічної діяльності.

Актуальність дослідження. Національні освітні системи європейських країн зазнали змін зумовленими загальними процесами глобалізації, інформатизації, які вплинули на підвищення якості освіти та організації єдиного європейського освітнього простору. Розширилось спілкування між європейськими країнами та виникла проблема з всебічної іншомовної компетентності викладачів іноземних мов, яка б забезпечувала та створювала процес розуміння діалогу культур народів Європи. Тому вивчення проблеми удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу є актуальною та досліджується науковцями, педагогами, психологами, соціологами, лінгвістами багатьох країн світу.

Аналіз досліджень. Проблема професійного розвитку та удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов висвітлюється в багатьох наукових дослідженнях і публікаціях як вітчизняних (І. Андрощук, Г. Артемчук, А. Василюк, О. Вєтохов, В. Гаманюк, К. Годлевська, Ю. Гришук, Л. Гульпа, Г. Друзь, Л. Дяченко, О. Зубченко, Ю. Короткова, О. Локшина, С. Ніколаєва, О. Першукова, Ю. Підборський, М. Тадєєва, Ю. Федоренко та ін.) так і європейських вчених (М. Дудзікова, І. Канакіс, Р. Квасніца, М. Клейн, С. Козей, П. Ксохеліс, А. Мак, І. Маріутц, Н. Мітсіс, А. Просколі, С. Савінійон, Б. Суходольський, В. Токатліу, І. Фалус, Г. Халаша, А. Харріс та ін.). Науковці вважають, що професійний розвиток викладачів іноземних мов, спрямованість до самовдосконалення, здатність до самопізнання, саморозвитку – є ключовим в удосконаленні та підвищенні рівня культури їх іншомовної комунікативної компетенції. Вчені наголошують, що професійна підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов має складатися

з педагогічного комплексу постійної допомоги щодо оновлення та удосконалення фахової компетентності, опанування новими методиками викладання та інноваційною діяльністю тощо.

Мета статті. Висвітлити особливості удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу при використанні сучасних підходів та інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Світові глобалізаційні процеси, стрімкий розвиток інноваційних технологій, зростаюча конкуренція, економічне співтовариство між європейськими країнами вимагають від викладачів іноземних мов більше нових знань, навичок, вільного володіння іноземними мовами та досвіду міжкультурного спілкування. Освітня політика країн Євросоюзу в цьому питанні має напрям подальшого розвитку та впровадження нових і вдосконалення існуючих освітніх програм, які удосконалюють формування іншомовної комунікації у особистості в процесі якої відбувається обмін інформацією, досвідом, навичками, уміннями, що належать до різних національних культур, зі своїми особливостями до способів життя, звичаїв, обрядів тощо. Із розширенням Євросоюзу інтерес до міжкультурної комунікації в Європі набув більшого розвитку, що забезпечує ефективність її практичного застосування від вивчення іноземних мов до різноманітних міжнародних обмінів.

Як зазначив відповідальний Секретар з освіти, науки та збереження багатомовності Європейського Союзу, «багатомовність лежить у самому серці європейської ідентичності, оскільки мови є наріжним каменем культурного розвитку особистості кожного європейця» [5].

Знання мови іншого народу – суттєвий складник міжкультурної комунікації і найперший крок до налагодження успішного спілкування між представниками різних націй і культур. Однак знання мови і володіння нею не тотожні. Володіння мовою, тобто здатність вільно говорити і розуміти, мислити за допомогою мови, є природним явищем, універсальною властивістю, до якої змалку привчається людина і більшою мірою робить це автоматично, на межі свідомого і підсвідомого. Знання мови – це вже цілком усвідомлене сприйняття мови як скарбниці певних знань про людину і світ, які закарбовані в лексиці, фразеології, граматиці, інших способах мовного вираження. Усвідомлене і глибоке знання про мову або мови з'являється найчастіше у процесі порівняння. «Хто не знає чужих мов, – писав Й. В. Гете, – не має уявлення і про свою» [3, с. 10].

Знання іноземної мови – пріоритетне завдання не тільки для учнів, студентів, учителів, викладачів, але й для політиків, службовців, лікарів, науковців, підприємців і мандрівників – кожного, хто вважає себе освіченою людиною. Рада Європи та Європейський Союз звертають увагу на важливість вивчення мови, на вироблення спільних підходів і розуміння того, наскільки важлива мова в навчальному процесі. Сьогодні ніхто не піддає сумніву рівні володіння мовою, на які орієнтуються вся Європа: важливість іншомовної комунікативної компетенції та її складових; загальних підходів до вивчення мови і, що найбільш важливо, на роль мови в житті суспільства. Мова зараз розглядається не лише як засіб спілкування між собою, а також і з представниками інших культур, тому важливе знання не тільки мови, але й культури та традиції тієї чи іншої країни. Знання іноземних мов – це необхідність у сучасному суспільстві [1, с. 155].

Знання мов формують міжкультурну компетентність. Компетенції є найзагальнішим та найширшим визначенням прояву соціального життя людини в сучасному суспільстві. У доповіді В. Хутмахаера наголошується, що є різні підходи до того, що визначається як основні (key) компетенції – це уміти виконувати справу, доводити справу до кінця (getting things done); самоадаптуватися, самосприйматися (adopting oneself). Основний розробник поняття компетентності Г. Халаж розглядає її формування як відповідь на виклики, що стоять перед Європою: збереження демократичного відкритого суспільства, мультилінгвізм, мультикультура. Так розглядається, що освіта повинна озброїти міжкультурними компетенціями, такими, як сприйняття відмінностей, повага до інших та здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій; компетенції, що відносяться до володіння (mastery) усною й письмовою іншомовними комунікаціями, особливо важливими для роботи та соціального життя. У цьому ж контексті іншомовної комунікації дедалі більшої ваги набуває володіння більш ніж однією мовою; компетенції пов'язані з зростанням рівня інформатизації суспільства; здатність навчатися протягом всього життя як в особисто професійному, так і суспільному аспектах. Вони є по суті соціальними, відображаючи особливості взаємодії, спілкування, застосування інноваційних технологій [7, с. 11].

Нові сучасні підходи формування іншомовної комунікативної компетентності при викладанні іноземних мов, висувають і нові вимоги до професіоналізму викладача, його кваліфікаційної характеристики (теоретична і практична підготовка), так необхідних для успішного виконання професійних обов'язків, тому що у центрі ефективного процесу викладання стоїть викладач. Кожному викладачеві важливо визначитися щодо пріоритетів у педагогічних технологіях з урахуванням існуючих індивідуальних відмінностей їх засобів і стилів, для реалізації практичної мети формування іншомовної компетентності. Викладачі повинні створювати при викладанні сприятливі умови для навчання іноземної мови, акцентуючи особливу увагу на творчому началі й гнучкості з метою розвитку у студентів постійного адаптування до сучасних вимог знання мови. Таке під силу лише інноваційним програмам, які здатні до швидкого та ефективного реагування на зміну потреб в освіті. Поки викладач не переконається сам у дієвості тієї чи іншої технології, він не зможе їх застосовувати. Інноваційні педагогічні технології, саме нові інформаційні технології дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції методів викладання іноземних мов.

Тому суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання є їх технологізація – неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень. Історично поняття «технологія» (грец. technē – мистецтво, майстерність і logos – слово, вчення) у значенні науки про майстерність виникло у зв'язку з технічним прогресом. Одним із перших оприлюднив ідею технологізації навчального процесу видатний чеський мислитель-гуманіст, педагог, громадський діяч Ян – Амос Коменський, стверджуючи, що школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей. Викладач на його думку, в педагогічному процесі користується тими засобами для виховання й освіти, що й типографські працівники, створюючи книгу. Технологія навчального процесу, за переконаннями Я.-А. Коменського, повинна гарантувати позитивний результат навчання. Функціонально вона має бути своєрідною дидактичною машиною, яка за умов правильного користування нею, забезпечувала б очікуваний результат. Для цього слід чітко окреслити цілі та вміло вибрати засоби навчання. А. Швейцарський педагог Йоганн-Генріх Песталоцці актуальним завданням педагогіки вважав створення «механізму освіти», що дасть змогу кожному підготовленому педагогу, який докладе багато власних зусиль, виховати особистість [2, с. 51, 52].

Комп'ютерні й комунікаційні технології являють собою прояви інформаційної революції. Тому стає зрозумілим той пильний інтерес, що виявляють до комп'ютерної грамотності викладачі іноземних мов, які займаються пошуками шляхів адаптації до сучасного світу. Навчальні програми побудовані на принципі навчання мови за допомогою карток зі словами і стійкими виразами, а у поєднанні з можливостями мультимедіа – інтерактивної взаємодії графіки, тексту і звукового ряду (мови і музики) – курс стає ефективним доповненням до традиційної системи навчання мови. У такій важливій сфері людської діяльності, як освіта, сучасні інформаційні технології в змозі зробити її більш простою і в той же час більш насиченою, дозволяючи освоювати навчальний матеріал швидше, ефективніше й у зручний час. Серед усіх технічних засобів навчання іноземним мовам, що є органічним компонентом навчального процесу, комп'ютер робить один із самих значних впливів на хід навчання. Істотний прогрес у розвитку персональних комп'ютерів і комп'ютерних технологій привів до змін і в самому процесі навчання іноземними мовами. Зміст навчальної інформації виступає з одного боку – помічником у викладанні, надаючи матеріали і реалізуючи методичні та дидактичні прийоми, а з іншого боку – інструктором і почасти педагогом. Результатом використання комп'ютерних технологій є створення творчої атмосфери спілкування, досягнення автоматизму в процесі навчання, що приведе до активізації й інтенсивності навчання. Викладання іноземної мови з використанням комп'ютера дозволяє зробити і здійснити обґрунтований вибір найкращого варіанта навчання [4, с. 75] з застосуванням специфічних лінгвістичних засобів для подання автентичного матеріалу.

Європейські країни не мають єдиної системи освіти, освітні системи відрізняються, оскільки на них впливають: різні навчальні традиції та моделі педагогічної освіти; різні професійні права та обов'язки для викладача; різні вимоги до кваліфікації викладача; різні тривалості робочого часу; різні системи оплати праці, а також різні нормативно-правові документи щодо професії викладача. Тому визначення компетенції викладачів належить кожній державі. Європейський Союз, щоб поліпшити реалізацію Лісабонської стратегії, визначив деякі ключові компетенції для професії викладача. Серед європейських науковців тривалий час відбуваються дебати щодо професійної якості, професійного розвитку викладача та його підвищення кваліфікації [9, с. 145, 146].

Підвищення кваліфікації викладачів іноземних мов пов'язане з усвідомленим сходженням особистості до високого рівня компетентності та професійної майстерності. Викладачі іноземних мов країн Євросоюзу мають змогу вдосконалювати свою іншомовну комунікативну компетентність через різні форми навчання, які організовуються державними, приватними, громадськими, професійними інституціями, товариствами, а також ознайомитися з інноваційними сучасними педагогічними технологіями, презентувати власні рішення методичних, програмних, організаційних аспектів викладання іноземних мов [6, с. 114].

Значна увага у навчальних програмах при підвищенні кваліфікації викладачів іноземних мов приділяють соціокультурним та інтеркультурним аспектам, які торкаються міжкультурних стосунків у Європі, питань національної освіти (Австрія, Франція, Німеччина). Важливий аспект підготовки та перепідготовки викладачів іноземних мов – це можливість стажування в країні, мова якої викладається, що стає обов'язковою вимогою у межах країн Євросоюзу. Франція, Німеччина, Іспанія беруть участь у програмах мовного помічництва (Foreign Language Assistant schemes). Післядипломна перепідготовка здійснюється університетами, педагогічними коледжами, іншими закладами вищої освіти, культурними організаціями, проектами, що координуються Комісією Європейського Союзу (переважно Socrates та Lingua), асоціаціями викладачів, педагогічними інститутами (особливо у країнах східної і центральної Європи), асоціаціями «без кордонів», приватними фондами. У країнах (Болгарія, Литва, Німеччина, Норвегія, Польща, Швейцарія) функціонують спеціальні інститути, призначені для надання післядипломної підготовки [8, с. 41].

Провідні завдання перепідготовки викладачів іноземної мови – це не тільки удосконалення іншомовної комунікативної компетенції, методик викладання, а також для більш тісного співробітництва між закладами вищої освіти та кафедрами іноземних мов для збереження мовного різноманіття країн Євросоюзу.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Отже, на процес удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу впливає активне використання інноваційних підходів, нових педагогічних та інформаційних технологій, дистанційного навчання, тобто оновлення методів викладання іноземних мов шляхом їх технологізації, а також процес постійного осмислення професійного розвитку та визначення шляхів вдосконалення своїх умінь.

Проблема удосконалення іншомовної комунікативної компетентності викладачів іноземних мов країн Євросоюзу недостатньо вивчена, тому перспективний напрям досліджень має передбачати більш поглиблений аналіз цього досвіду, а також постійну систематизацію поглядів науковців, як вітчизняних так і зарубіжних, що відкриє нові можливості до оновлення фахової компетенції, розроблення нових методик викладання іноземної мови, налагодження більш тісного співробітництва між закладами вищої освіти багатьох країн.

Література:

1. Ващук Ф. Г. Інтеграція в європейській освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія. Ужгород : ЗакДУ, 2011. 560 с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
3. Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
4. Орищенко А. Чи необхідний комп'ютер на уроці іноземної мови? *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 7–8. С. 75.
5. Baidak N. Key Data on Teaching Languages at School in Europe. *Eurydice. Coord.. The information network on education in Europe*. 2005. P. 112.
6. Borzenko O. P. Some aspects of professional development of foreign language teachers in the European Union. *Modern aspects of modernization of science: status, problems, development trends* : materials of the 12th International Scientific and Practical Conference, Lisbon, August 7, 2021. Portugal, 2021. P. 114–119.
7. Hutmacher W. Key competencies for Europe : report of the Symposium, Berne, 27-30 March, 1996. Switzerland, 1996. P. 11.
8. Kelly M., Grenfell M., Gallagher-Brett A., Jones D., Richard L., Hilmarsson-Dunn A. The Training of Teachers of a Foreign Language: Developments in Europe. *A Report to the European Commission Directorate General for Education and Culture*. URL: <http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc493en.pdf>.
9. Szkolak-Stepień A. Kształcenie nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnej edukacji na Słowacji. *Rocznik komisji nauk pedagogicznych*. 2016. Tom XIX. S. 144–154.